

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ БОТАНІКИ ім. М.Г. ХОЛОДНОГО
УКРАЇНСЬКЕ БОТАНІЧНЕ ТОВАРИСТВО

МАТЕРІАЛИ XIV З'ЇЗДУ

УКРАЇНСЬКОГО БОТАНІЧНОГО ТОВАРИСТВА

(м. Київ, 25–26 квітня 2017 р.)

Київ – 2017

Д.В. Дубина^{1,2}, А.А. Еннан², Л.П. Вакаренко^{1,2}, Т.П. Дзюба^{1,2}, Г.М. Шихалєєва²
**ФІТОРІЗНОМАНІТТЯ ТА ПРИРОДНО-РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ
КУЯЛЬНИЦЬКОГО ЛИМАНУ (ОДЕСЬКА ОБЛ.): ПРОБЛЕМИ І РІШЕННЯ**

¹Інститут ботаніки імені М.Г. Холодного НАН України, м. Київ
ddub@ukr.net

²Фізико-хімічний інститут захисту навколишнього середовища і людини МОН
України та НАН України, м. Одеса
monitoring@ukr.net

Сучасний стан довкілля Куяльницького лиману є чи не найгострішою екологічною проблемою Причорномор'я (катастрофічне обміління лиману, погіршення якості лікувальних пелоїдів, антропогенна деградація флористичного і ценотичного різноманіття, біологічне забруднення), яка потребує термінового вирішення. Долина лиману відзначається різноманітністю ландшафтів. Тут сформувався унікальний гіперпростір екологічних умов – від напівпустельних до перезволожених, що сприяло розвитку багатї фітобіоти, яка об'єднується в угруповання різних типів організації – від піонерних до субклімаксових. Прибережні території зайняті галофітною рослинністю класу *Thero-Salicornietea*, на присхилових ділянках формуються угруповання засолених луків класу *Festuco-Puccinellietea*, а схили зайняті степовими трав'янистими, чагарничковими та чагарниковими угрупованнями класів *Festuco-Brometea* та *Rhamno-Prunetea*. Таке поєднання ультрагалофільних, пустельно-степових, чагарниково-степових і зонально-степових рослинних угруповань є унікальним. Саме цим визначається високий природоохоронний статус Куяльницької геосистеми. Особливий інтерес складають еталонні флористичні і ценотичні степові комплекси схилів Куяльницького лиману, які відзначаються багатством гено- і ценофонду. Вони є оселищами 11 видів судинних рослин, занесених до "Червоної книги України" та 47 – що охороняються на регіональному рівні. На схилах лиману відмічено 12 асоціацій, занесених до Зеленої книги України. Рослинний покрив долини Куяльницького лиману знаходиться в стані постійної динаміки. На ці процеси накладається значний вплив антропогенних факторів (стихійних пожеж, надмірного випасання, лісорозведення, кар'єрного добування піску і пресованого черепашнику та масштабного прокладання тимчасових автомобільних шляхів на берегових смугах лиману), які їх прискорюють або уповільнюють. В багатьох випадках цей вплив призводить до катастрофічних наслідків, які й зумовлюють сучасні гострі проблеми лиману. Фіторізноманіття долини лиману має високий ресурсний потенціал. Тут на значних площах представлені кормові, декоративні, лікарські, медоносні і пергоносні, технічні, ефіроолійні, інсектицидні та багато інших груп корисних видів рослин. Особливу цінність складають фітонцидні види рослин, які в поєднанні з лиманно-морським повітрям формують унікальний бальнеологічний мікроклімат.

Все це свідчить про надзвичайно високу ресурсну цінність рослинного покриву долини лиману та визначає необхідність його збереження у первісному стані. Процес надання цій території природоохоронного статусу триває з 1993 р., коли рішенням Одеської обласної ради територія Куяльницького лиману була зарезервована для подальшого заповідання. У 2009 р. Мінприроди України схвалило клопотання Державного управління охорони навколишнього природного середовища в Одеській області стосовно створення НПП "Куяльницький". Проте, на жаль, НПП досі не створений. Натомість у 2016 р. був запропонований альтернативний проект щодо надання даній території статусу курорту державного значення, який не вирішує всіх проблем охорони та відновлення природних рослинних комплексів.

Завдання збереження, відновлення та раціонального використання природних багатств долини Куяльницького лиману можуть бути успішно вирішеними лише при усвідомленні широкими верствами населення регіону всієї гостроти проблеми та залученні і об'єднанні зусиль фахівців різних галузей знань для їх виконання.